

угасло желание изучать родной язык и привить любовь к чтению произведений украинских авторов.

Ключевые слова: речевая культура, языковое образование, речевая содержательная линия, развитие речи, речевая компетентность, ученики начальных классов.

Zazharskaya A. Role and Place of Artistic Literature in the Process of Studies of Students of Initial Classes

In the article an author is expose a role and place of artistic literature in the process of studies of students of initial classes. Through verbal folk creation a child not only seizes the mother tongue but also brought over to the culture of the people. Taking into account it there is a necessity of search of the new going near determination of maintenance of education and education, to creation of the nationally orientated model of studies of children of midchildhood. A study of lingvokraevnavchego material on the lessons of the mother tongue and reading is an effective mean.

In the article the question is about a speech semantic line, that is basic and envisages development of the verbal and writing broadcasting of students of initial classes, their ability to use a language as means of intercourse, cognition, id est ability to express the opinions, talk in a certain situation.

In the choice of organizational forms of studies it follows to give advantage to collective, group, pair activity. With the aim of creation of favourable psychological climate for the study of Ukrainian, development of speech competence from the first days it follows to create such terms to the children, to plan and organize the work so that a desire to study the mother tongue and inoculate love to reading of works Ukrainian did not go out for the students of initial classes.

Key words: vocal culture, linguistic education, vocal semantic line, development of broadcasting, vocal competence, students of initial classes.

Стаття надійшла до редакції 14.09.2018 р.

Прийнято до друку 26.10.2018 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Докучасва В. В.

УДК 373.3.011.3-051(477)"20"

Н. Б. Ларіонова

**МОДЕЛЬ ГОТОВНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ
ДО РОБОТИ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ**

Дослідження проблеми підготовки вчителів початкових класів, оформлення її в один з основних напрямів сучасної педагогічної теорії та практики обумовлене низкою факторів:

1) будь-яка професія врівноважує інтереси суспільства й конкретного індивіда – носія професії (суспільство зацікавлене в результатах професійної діяльності індивіда, індивід отримує матеріальну винагороду й можливість самореалізації (принаймні, в одній зі сфер життєдіяльності);

2) продуктом діяльності педагога як професіонала є освічена людина – носій певних знань, певного ступеню вихованості й розвитку, а в сукупності – людський капітал як єдина рушійна сила суспільного прогресу;

3) учитель початкових класів закладає той фундамент, від міцності якого буде залежати наступний життєвий шлях людини в сфері освіти, в системі соціально-економічних, соціально-політичних, соціально-культурних відносин, в особистому житті.

Відповідно до Концепції *реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти* «Нова українська школа» на період до 2029, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р, саме початкова ланка першою вступає в активний процес реформування системи освіти [2], а Концепція «Нова українська школа» визначає основним елементом цієї школи вмотивованого вчителя, який має необхідні кваліфікації та стимули, щоби стати лідером змін [5].

Відтак, актуальним є пошук оптимальних шляхів формування готовності вчителів початкових класів до роботи в умовах Нової української школи (далі – НУШ) в діяльності ВНЗ.

У педагогіці та психології вищої школи неперервно досліджується професійно-педагогічна підготовка майбутнього вчителя початкових класів як компетентного, здатного до саморозвитку: підготовка майбутнього вчителя початкових класів до роботи в умовах нової структури й змісту початкової освіти (Н. Бібік, О. Савченко), загальні принципи організації педагогічного процесу та основні напрями конструювання змісту психолого-педагогічної підготовки, що забезпечують формування вчителя-дослідника, який перебуває в постійному пошуку ефективних і раціональних методів навчання й виховання (Л. Хомич), формування творчої особистості майбутнього вчителя (Н. Кічук, С. Сисоєва), організація професійного самовиховання майбутніх учителів початкових класів (О. Кучерявий), формування етичної компетентності майбутніх учителів початкових класів (Л. Хоружа), формування професійної готовності та ін.

У той же час недостатньо розробленим залишається питання формування готовності даної категорії педагогічних працівників до роботи в умовах оновленої в контексті освітньої реформи школи.

Отже, має місце протиріччя між об'єктивною суспільною значимістю реформування загальної середньої освіти й не розробленістю на теоретичному рівні питання формування готовності вчителів початкових класів до активної й ефективної участі в цьому процесі

Мета статті: обґрунтувати модель готовності вчителя початкових класів до роботи в умовах НУШ

Для розкриття сутності понять «професійна готовність учителя початкових класів» та «готовність учителя початкових класів до роботи в умовах НУШ» ми будемо використовувати власний доробок, отриманий в результаті дисертаційного дослідження [8], а також останні наукові роботи, присвячені проблемі формування професійної готовності вчителя початкових класів [4; 6; 7; 10].

Аналіз наукових джерел дозволяє констатувати активне вживання для оцінки рівня професійної підготовленості вчителя початкових класів, крім поняття «професійна готовність», такого поняття як «професійна компетентність» [Там само].

Найбільш уживаним у сучасній педагогіці є такий підхід, коли під компетентністю людини взагалі розуміють спеціальним шляхом структуровані (організовані) набори знань, умінь, навичок і ставлень, які набуваються в процесі навчання й дозволяють людині визначати, тобто ідентифікувати й розв'язувати незалежно від контексту (від ситуації) проблеми, що є характерними для певної сфери діяльності [9, с. 15].

Саме в такому контексті поняття «компетентність» закріплено на нормативно-правовому рівні – в Законі України «Про освіту» [1].

Аналіз психолого-педагогічних джерел дозволив нам зробити висновок, що:

1) поняття «професійна готовність» та «професійна компетентність» аналізуються з точки зору різних підходів, але, при визначенні їх сутності, частіше за все, відсутнє чітке розмежування даних понять [8, с. 26], тому ми розглядаємо їх як синонімічні;

2) спостерігається тенденція до об'єднання в понятті «професійна готовність» двох аспектів: особистісного (професійна готовність як цілісне стійке особистісне утворення; інтегральне багаторівневе динамічне особистісне утворення; інтегративна якість особистості; цілісна система стійких інтегративних особистісних утворень тощо) і діяльнісного (професійна готовність як умова діяльності, регулятор діяльності й поведінки, умова успішності діяльності тощо) [8, с. 34].

Узагальнення дефініцій поняття, представлене у різних авторів [4; 6; 7; 10], дозволяє нам визначити професійну готовність учителя початкових класів як інтегративне, стійке й динамічне утворення особистості спеціаліста, сутнісними характеристиками якого є спрямованість на педагогічну професію як соціальну й особистісну цінність, опанована система способів здійснення педагогічної взаємодії, сформованість професійної самосвідомості, яке є регулятором та умовою успішної самостійної фахової діяльності відповідно до вимог, змісту її здійснення та існуючих стандартів оцінювання її ефективності, та виступає основою для подальшого особистісно-професійного самовдосконалення.

Що стосується поняття «готовність учителя початкових класів до роботи в умовах НУШ», то ми, погоджуючись із позицією В. Вітюк [3], вважаємо що її слід розглядати як готовність до інноваційної діяльності – складне інтегративне новоутворення особистості педагога, сутнісними характеристиками якого є спрямованість на інноваційний підхід до організації освітнього процесу, методична креативність, здатність до побудови індивідуальної траєкторії особистісно-професійного розвитку в контексті мети, завдань і змісту реформування загальної середньої освіти.

Таким чином, поняття «професійна готовність вчителя початкових класів» характеризує загальну готовність до педагогічної діяльності відповідно до конкретної спеціальності («учитель початкових класів»), а поняття «готовність вчителя початкових класів до роботи в умовах НУШ» характеризує спеціальну готовність – до педагогічної діяльності в умовах інноваційних змін, визначених відповідними концептуальними й нормативно-правовими документами.

Отже, готовність учителя початкових класів до роботи в умовах НУШ є складовою його професійної готовності, й, відповідно, може виступати метою й об'єктом діяльності ВНЗ.

Аналіз психолого-педагогічної літератури з цього питання дозволяє зробити висновок, що при певному співпадінні позицій щодо сутності й змісту професійної готовності вчителя початкових класів, спостерігається значна відмінність у кількості компонентів її структури [4; 6; 7; 10].

Така множинність моделей пояснюється складністю самого феномена професійної готовності й відмінностями у вихідних позиціях, на яких автори обґрунтовують свої моделі.

У той же час спостерігається тенденція до виділення таких складових як 1) ціннісно-мотиваційна сфера; 2) когнітивний компонент (знання); 3) практичний компонент (уміння); 4) особистісний компонент (професійно значущі якості); 5) рефлексивний компонент. При цьому одні й ті ж компоненти мають у різних авторів різні назви.

Виділення таких складових є слушним і відповідає компетентнісному підходу, як пріоритетному в професійній освіті й підвищенні професійної кваліфікації у європейській та вітчизняній практиці [9].

У рамках власного дисертаційного дослідження на засадах системного підходу й основних положень теорії діяльності ми обґрунтували трикомпонентну структуру професійної готовності педагогічного працівника, до категорії яких відноситься й учитель початкових класів, в єдності таких компонентів як 1) ціннісно-сенсовий; 2) операційний; 3) рефлексивний [8, с. 36].

З нашої точки зору, з урахуванням практико-орієнтованого характеру педагогічної професії, й особливої специфіки спеціальності «учитель початкових класів» виділення професійних знань в окремий

компонент є недоцільним: спеціальні знання інтегруються в усі визначені нами компоненти.

Те ж саме стосується й професійних якостей: вони впливають як на підтримку й розвиток ціннісно-мотиваційної сфери спеціаліста, так і на якість здійснених професійних дій, а також на ступінь готовності до рефлексії та якість кожного її акту.

Виходячи з викладених вище позицій, розкриємо сутність виділених компонентів професійної готовності учителів початкових класів (див. табл. 1).

Таблиця 1

Структура професійної готовності учителів початкових класів

Компонент	Сутність
Ціннісно-Сенсовий	Стійка позитивна настанова на професійну діяльність на основі системи мотиваційно-ціннісних ставлень особистості до призначення професії, професійної діяльності, професійного спілкування, прояву себе в професії, набутих особистісних смислів опанування педагогічною діяльністю; виконує по відношенню до діяльності функції цілепокладання, стимулювання, регулювання й оптимізації
Операційний	Здатність реалізовувати необхідні в контексті соціально-педагогічної ситуації професійні функції на основі опанованих способів професійної дії (в єдності мети, задач, методів, способів і результату) та розвинутої системи професійних здібностей
Рефлексивний	Здатність до аналізу й самоаналізу, самостійного формування й корекції професійної самооцінки і Я-концепції, професійного самовдосконалення, розвитку своїх творчих здібностей; зумовлює спрямованість професійної діяльності, розвиток і гармонізацію образу «Я» професіонала, стосовно ціннісно-сенсового й операційного компонентів професійної готовності, власне професійної діяльності виступає як координуючий, організуючий та інтегруючий початок

Таким чином, ми визначаємо трикомпонентну структуру професійної готовності вчителя початкових класів в єдності таких компонентів як: 1) ціннісно-сенсовий; 2) операційний; 3) рефлексивний.

Виділення таких структурних компонентів здається нам одночасно й необхідним, і достатнім, тому що вони:

- а) відбивають основні сутнісні характеристики діяльності;
- б) є такими, що взаємодіють і взаємовпливають;
- в) як окремо, так і в системі виступають регуляторами не тільки діяльності, а й розвитку суб'єкту діяльності;
- г) забезпечують так званий сфокусований результат, що відповідає сутнісній характеристиці системи;
- д) виходячи з визнання цілісності особистості, виступаючи сутнісними характеристиками особистості професіонала, впливають на розвиток інших професійних й особистісних характеристик суб'єктів діяльності.

Для обґрунтування моделі готовності вчителя початкових класів до роботи в умовах НУШ ми будемо спиратися на:

- аналіз концептуальних і нормативно-правових засад реформування загальної середньої освіти, складовою якої є початкова ланка;
- положення системного підходу [8, с. 37];
- розроблену нами структуру професійної готовності вчителя початкових класів.

Аналіз Концепції «Нова українська школа» [5], Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року, схваленої розпорядженням Кабміну України від 14 грудня 2016 р. № 988-р [2] дозволяє виділити наступні складові реформування загальної середньої освіти:

- новий зміст, орієнтований на формування ключових компетентностей для життя, який реалізується на основі органічного поєднання компетентнісного, особистісно-орієнтованого й діяльнісного підходів;
- педагогіка партнерства як ефективна взаємодія всіх учасників освітнього процесу на основі взаємоповаги;
- умотивований учитель, який має необхідні кваліфікації та стимули, щоби стати лідером змін, та діє на засадах принципу дитиноцентризму та академічної свободи;
- орієнтація на неповторність особистості й індивідуальний підхід до задоволення потреб кожного учня;
- виховання на цінностях як інтегральна складова освітнього процесу;
- зміна структури середньої школи задля розширення доступу дітей шкільного віку до якісної освіти, поділ початкової освіти на два цикли – адаптаційно-ігровий та основний;
- академічна свобода вчителя й автономія школи, що утверджується пліч-о-пліч із моніторингом якості освітніх послуг, що надаються кожним закладом освіти;
- обсяги фінансування, достатні для забезпечення рівного доступу до якісної освіти всім учням, незалежно від їхнього місця проживання, підвищення ефективності використання фінансових ресурсів, що спрямовуються на освіту;
- створення сучасного освітнього середовища, що стимулюватиме вивільнення творчого потенціалу як учнів, так і педагогів.

Виходячи зі змісту основних складових реформування загальної середньої освіти, ми пропонуємо наступну модель готовності учителя початкових класів до роботи в умовах НУШ (див. табл. 2).

Таблиця 2

**Модель готовності вчителя початкових класів до роботи
в умовах НУШ**

Компонент	Зміст
Ціннісно-сенсовий	<p>Стійке переконання в об'єктивній необхідності реформування загальної середньої освіти на засадах Концепції НУШ;</p> <p>позитивно-ціннісне ставлення до НУШ як моделі освіти, яка відповідає сучасним соціокультурним умовам, максимально гармонізує інтереси індивіда й суспільства, й виступає рушійною силою суспільного прогресу;</p> <p>прийняття змісту кожної складової реформування загальної середньої освіти як сенсу власної професійної діяльності;</p> <p>стійка позитивна настанова на активну участь у розбудові НУШ;</p> <p>усвідомлення об'єктивної необхідності зміни ролей учителя в освітньому процесі, самозмін на особистісному й професійному рівнях;</p> <p>усвідомлення залежності успішної розбудови НУШ, у тому числі, від власної особистісно-професійної позиції</p>
Операційний	<p>Здатність ефективно реалізовувати діапазон нових ролей учителя (модератор, фасилітатор, тьютор тощо);</p> <p>проектувати інноваційне освітнє середовище в єдності предметної і соціальної складових;</p> <p>проектувати освітній процес на засадах інтегративного підходу на цільовому та функціональному рівнях;</p> <p>забезпечувати адаптацію освітнього процесу до індивідуальних потреб кожного учня відповідно до принципу «дитиноцентризму»;</p> <p>організувати самостійну діяльність здобувачів освіти, переважно навчально-пошукового, дослідницького характеру;</p> <p>організувати контроль якості освітнього процесу на основі активного використання формувального оцінювання;</p> <p>здатність забезпечувати проактивність усіх учасників освітнього процесу на засадах педагогіки партнерства;</p> <p>здатність до методичної креативності взагалі й відповідно до контексту педагогічної ситуації зокрема</p>
Рефлексивний	<p>Здатність до професійного самовдосконалення, розвитку своїх творчих здібностей як суб'єкта інноваційних змін в системі освіти взагалі й у початковій освіті зокрема на основі співставлення особистісно-професійних досягнень і еталонних вимог до вмотивованого й компетентного вчителя НУШ</p>

Таким чином, обґрунтована нами модель готовності вчителя початкових класів до роботи в умовах НУШ в єдності таких компонентів як ціннісно-сенсовий, операційний та рефлексивний, відповідає:

1) структурі загальної професійної готовності вчителя початкових класів (оскільки є її складовою як спеціальна готовність);

2) змісту основних складових реформування загальної середньої освіти, визначених на концептуальному й нормативно-правовому рівнях.

Змістові характеристики компонентів представленої моделі можуть слугувати орієнтирами для створення нового покоління стандартів підготовки вчителів початкових класів як у системі вищої освіти, так і в системі освіти дорослих.

Список використаної літератури

1. Закон України «Про освіту». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
2. Розпорядження Кабінету міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-p>
3. Вітюк В. В. Готовність педагогів до змін в умовах реалізації Концепції «Нова українська школа» / В. В. Вітюк // Педагогічний пошук. – 2017. – № 2. – С. 3–6.
4. Дудник О. М. Критерії, показники та рівні сформованості професійної компетентності майбутнього вчителя початкової школи / О. М. Дудник // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – 2018. – № 6 (320). – С. 110–116.
5. Концепція «Нова українська школа». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>
6. Костюченко Людмила. Готовність майбутніх вчителів початкових класів до професійної діяльності / Людмила Костюченко. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://library.udpu.edu.ua/library_files/psuh_pedagog_probl_silsk_shkolu/39_1/visnuk_6.pdf
7. Крижановський А. Компоненти і показники сформованості професійної компетентності майбутніх вчителів початкових класів / А. Крижановський // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2016. – № 2. – С. 76–84.
8. Ларіонова Н. Б. Формування професійної готовності майбутніх соціальних педагогів у процесі навчальних практик : дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук : 13.00.05 – соціальна педагогіка / Ларіонова Наталія Борисівна ; наук. кер. Харченко Сергій Якович ; М-во освіти і науки України, ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка». – Луганськ : Вид-во ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», 2013 – 305 с.
9. Пометун О. І. Теорія та практика послідовної реалізації компетентнісного підходу в досвіді зарубіжних країн / О. І. Пометун // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. – К. : «К.І.С.», 2004. – С. 15–25.
10. Перець О. Основні критерії, рівні та показники сформованості професійної компетентності майбутніх вчителів початкових класів / О. Перець // Проблеми підготовки сучасного вчителя: Зб. наук. пр. Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. – 2010. – № 2. – С. 119–125.

Ларіонова Н. Б. Модель готовності вчителя початкових класів до роботи в умовах Нової української школи

У статті визначено співвідношення понять «професійна готовність/компетентність учителя початкових класів» та «готовність учителя початкових класів до роботи в умовах НУШ», розкрито сутність

готовності вчителя початкових класів до роботи в умовах НУШ як складного інтегративного новоутворення особистості педагога, сутнісними характеристиками якого є спрямованість на інноваційний підхід до організації освітнього процесу, методична креативність, здатність до побудови індивідуальної траєкторії особистісно-професійного розвитку в контексті мети, завдань і змісту реформування загальної середньої освіти.

На основі положень системного підходу та аналізу концептуальних і нормативно-правових засад реформування загальної середньої освіти, складовою якої є початкова ланка, обґрунтовано модель готовності вчителя початкових класів до роботи в умовах НУШ в єдності як ціннісно-сенсового, операційного та рефлексивного компонентів.

Ключові слова: готовність, учитель початкових класів, Нова українська школа

Ларионова Н. Б. Модель готовності учителя начальных классов к работе в условиях Новой украинской школы

В статье определено соотношение понятий «профессиональная готовность/ компетентность учителя начальных классов» и «готовность учителя начальных классов к работе в условиях НУШ». Раскрыта сущность готовности учителя начальных классов к работе в условиях НУШ как сложного интегративного новообразования личности педагога, сущностными характеристиками которого является направленность на инновационный подход к организации образовательного процесса, методическая креативность, способность к построению индивидуальной траектории личностно-профессионального развития в контексте целей, задач и содержания реформирования общего среднего образования.

Разработана модель готовности учителя начальных классов к работе в условиях НУШ в единстве ценностно-смыслового, операционного и рефлексивного компонентов.

Ключевые слова: готовность, учитель начальных классов, Новая украинская школа.

Larionova N. The Model of the Readiness of the Elementary School Teacher for Work in the Conditions of the New Ukrainian School

The article defines the correlation between the notions of «professional readiness / competence of the elementary school teacher» and «the readiness of the elementary school teacher to work in the conditions of the Nursing School», the essence of the readiness of the elementary school teacher to work in the conditions of the Nurses as a complex integrative neoplasm of the teacher's personality, whose essential characteristics are orientation, on an innovative approach to the organization of educational process, methodical creativity, the ability to build an individual trajectory of personal and professional development in the text of the goal, objectives and content of the reform of secondary education.

Based on the provisions of the systematic approach and the analysis of the conceptual and normative legal principles of reforming general secondary education, the component of which is the initial link, the model of the readiness of the elementary school teacher to work in the conditions of Nursery in the unity of both value-sensory, operational and reflexive components is substantiated.

The content characteristics of the components of the presented model can serve as benchmarks for creating a new generation of standards for the training of primary school teachers in both the higher education system and the adult education system.

Key words: readiness, elementary school teacher, new Ukrainian school.

Стаття надійшла до редакції 21.09.2018 р.

Прийнято до друку 26.10.2018 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Савченко С. В.

УДК 37.016.003-028.3

Н. В. Правова

ЕМПАТІЙНО-ОБРАЗНИЙ АСПЕКТ ФОРМУВАННЯ ЧИТАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Одним із пріоритетних напрямів реформування початкової школи є мовно-літературний, що знайшло своє відображення у Концепції Нової української школи і, відповідно, у змісті Державного стандарту початкової освіти. Мовно-літературна освітня галузь включає українську мову та літературу, мови та літератури відповідних корінних народів і національних меншин, іншомовну освіту.

Цього навчального року вже у 1 класі застосовується стандарт початкової освіти, затверджений у лютому 2018 року, де змінено зміст мовно-літературної освітньої галузі [3, с. 2]. У редакції нового Державного стандарту початкової освіти зазначено, що метою вивчення української мови та літератури є формування ключових компетентностей, однією з яких є читацька [1, с. 4]. В оновленому стандарті у мовно-літературній освітній галузі виділено змістову лінію «Сприйняття, аналіз, інтерпретація, критична оцінка інформації в текстах різних видів, медіатекстах та використання її для збагачення свого досвіду». Авторами актуалізована необхідність формування в учнів початкових класів умінь уявляти прочитане, розкривати авторський смисл (ідею), інтерпретувати прочитане, оперувати літературознавчими термінами, формулювати власні смисли, розуміти значення прочитаного для особистісного і читацького розвитку [1, с. 3–4]. Таким чином, новий стандарт орієнтує сучасного вчителя на формування читацької компетентності як загальнонавчальної і як предметної (художньо-